

Budeme mít školáka

Oblasti školní zralosti a připravenosti

MOTORIKA

ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ

SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ

VNÍMÁNÍ ČASU

PRAVOLEVÁ ORIENTACE

POČETNÍ PŘEDSTAVY

SOCIÁLNÍ A EMOČNÍ ZRALOST

PRACOVNÍ ZRALOST

ŘEČ

VŠEOBECNÉ ZNALOSTI

Motorika

Hrubá motorika

Velmi úzce souvisí i s dalšími oblastmi – hmatové vnímání, vnímání vlastních pohybů, rovnováha, manipulace s předměty.

Činnosti, které dítě zvládá:

- ✓ obratnost, pohyblivost a přesnost pohybů
- ✓ koordinace pohybů
- ✓ běh, skoky, chůze v běžném terénu
- ✓ pohyb v přírodním terénu
- ✓ házení a chytání míče
- ✓ skoky sounož, na jedné noze, přeskokování překážek
- ✓ pohyb v rytmu
- ✓ chůze po schodech se střídáním nohou
- ✓ chůze po vyvýšené rovině
- ✓ zvládání překážek
- ✓ jízda na kole, koloběžce

Jemná motorika

Tato oblast je důležitá pro budoucí psaní a sebeobsluhu.

Je nepostradatelná pro vnímání světa kolem nás. Rozvíjíme ji každodenními činnostmi a samostatností dítěte:

- ✓ stavebnice, mozaiky, korálky
- ✓ stříhání a lepení papíru a různých jiných materiálů
- ✓ trhání papíru, vytrhávání
- ✓ skládání papíru
- ✓ mačkání papíru do koule
- ✓ cvičení prstů
- ✓ rozlišování hmatem
- ✓ vázání klíčků
- ✓ zapínání knoflíků
- ✓ modelování a hnětení modelíny nebo těsta, vykrajování
- ✓ listování v knize
- ✓ motání klubiček
- ✓ šroubování lahve
- ✓ drobné domácí práce – dítě si samo namaže máslo na chleba, samostatně jí příborem, obléká se a svléká se samo, zametá košťátkem s lopatkou

Grafomotorika

Grafomotorika je soubor činností vykonávaných při psaní a kreslení.

Úchop tužky a uvolnění ruky

- ✓ doporučen tzv. špetkový úchop, mezi hrotem tužky a prsty by měla být mezera asi 3 cm
- ✓ je třeba, aby byla ruka uvolněná bez křeče, což předpokládá i uvolnění zápěstí, lokte a ramene
- ✓ doporučuje se začít uvolňovat právě od ramenního kloubu
- ✓ důležitý je pohyb ruky i oka zleva doprava

Pravák nebo levák?

- ✓ dominance - upřednostnění jedné ruky, ale i oka, ucha, nohy při běžných činnostech
- ✓ jak poznáme dominantní ruku:
- ✓ šroubování láhve, uchopení předmětu, stříhání, zapínání knoflíků, navlékání korálků

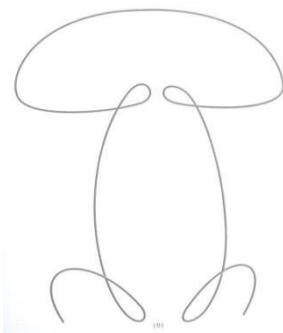

Obrázek 1 - úchop psacího náčiní, zdroj Grafomotorika.eu

Kresba

- ✓ nutno respektovat vývoj dětské kresby od čáranice přes hlavonožce po detailní kresbu postavy
- ✓ sledujeme detaily kresby, různorodost námětů, obsah, uvolnění ruky, vedení čáry a její plynulost

Jednotažka

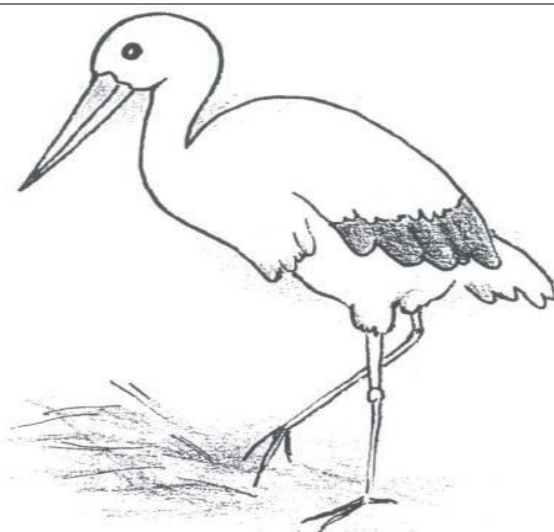
Obrázek 2 - jednotažka, zdroj
Bednářová, Šmarda

Námět pro uvolnění ruky

Je vhodné začít obkreslovat prstem na velké ploše papíru, ideálně na tabuli, několikrát obkreslit pouze prstem, teprve potom tužkou. Sledujeme správný úchop tužky, uvolnění ruky bez tlaku na tužku, linii tahu.

Veršovaná kresbička

Kreslení podle slovní instrukce

Čáp

1

Na komíně stojí čáp,
zobák klape – klapy, klap.

2

Dlouhý krk svůj natahuje,
aby zjistil, co se děje.

3

Z výšky se čáp dívá rád,
nosí krásný bílý šat.

1

Nejprve namalujeme kolečko
jako hlavu, pak oko a zobák.

2

Pokračujeme kresbou čapího krku.

3

Nakonec čápovi domalujeme
tělo a nohy. Také malování
tohoto obrázku je pro mladší
dětí obtížné. Dítě proto
může malovat obrázek
společně s dospělým.
Dospělý vede celou kresbu,
maluje složitější tvary a dítě
doplňuje některé detaily
(oko, zobák apod.).

Pravolevá a prostorová orientace

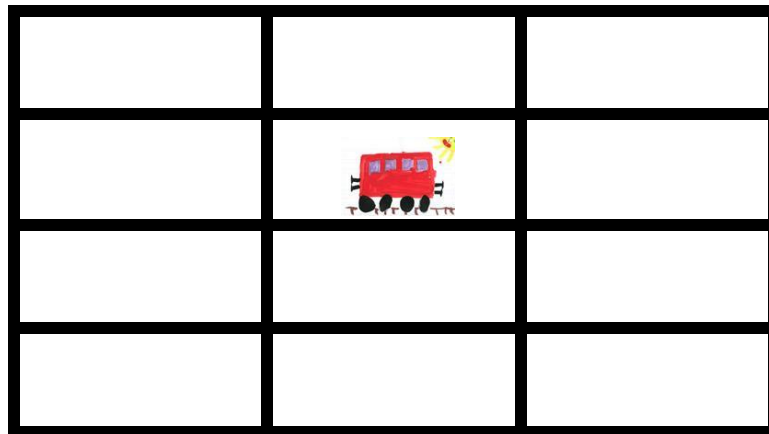
Oblast zahrnuje nejen vnímání prostoru, ale také odhad, zapamatování a porovnávání vzdálenosti. Dítě získává představy o prostoru prostřednictvím zraku, sluchu, pohybu a pomocí hmatových vjemů.

Pojmy:

- ✓ nahore, dole, předložky, níže, výše, vpředu, vzadu, daleko, blízko, první, poslední, uprostřed
- ✓ vpravo x vlevo – umístění předmětu, na vlastním těle, na druhé osobě
- ✓ pojmy umí nejen ukázat, ale i samo popsat

Příklad:

- 1) umístí předmět do požadované políčky – lze v ploše na papíru, ale i v prostoru 2) pojmenuje, kde se předmět nachází
- 2) Procvičíme pojmy: nahore, dole, vlevo, vpravo, uprostřed, mezi, nad, pod, vedle

Zrakové vnímání , zraková paměť

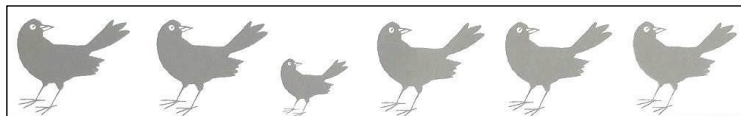
Zrak je základním prostředkem komunikace a poznání hmotného světa, souvisí s motorikou a má významný vliv na vnímání prostoru.

Zahrnuje:

- zrakové rozlišování – vnímání, třídění, vnímání části a celku, vnímání polohy
 - zrakovou paměť – schopnost poznávat a pamatovat
-
- ✓ vnímání barev – přiřadí, ukáže, pojmenuje barvy a jejich odstíny
 - ✓ figura a pozadí – vyhledává předměty, tvary na pozadí
 - ✓ zrakové rozlišování – velikost, poloha, detaily, odlišnost
 - ✓ část a celek – poskládá obrázek
 - ✓ zraková paměť – pamatuje si obrázky, umístí, pozná, které chybí
 - ✓ pohyb očí na řádku – zleva doprava

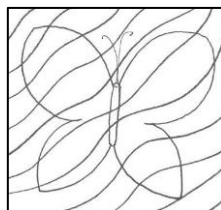
Vhodné hry a činnosti: pexeso, pexetrio, double, zapamatovat si co nejvíce předmětů, obrázků, které dítěti ukážeme.

Příklad – odliší obrázek, který má jinou velikost

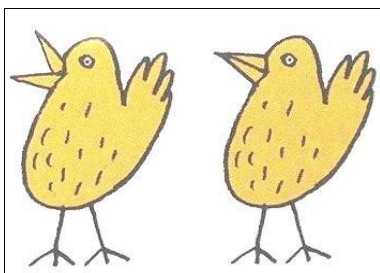
Obrázek 4 - zdroj Bednářová, Šmardová

Příklad – vyhledá známý objekt na pozadí

Obrázek 5 - zdroj Bednářová, Šmardová

Příklad – odliší shodné a neshodné dvojice, které se liší detailem

Obrázek 6 - zdroj Bednářová, Šmardová

Sluchové vnímání, sluchová paměť

Sluch – důležitý předpoklad pro rozvoj řeči a zahrnuje základní oblasti:

1) naslouchání:

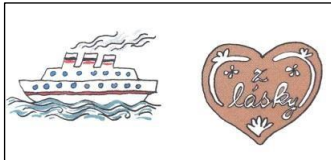
- ✓ ukáže směr zvuku, odkud přichází, pozná předmět podle sluchu, rozlišuje různé zvuky (hry se zavázanýma očima - na slepou bábu, co slyšíš, ukaž, odkud tě volám)
- ✓ pozná písně podle melodie, pozná, jak šustí papír, zvuk klíčů, skla, a podobně

2) sluchová paměť:

- ✓ opakuje text a zapamatuje si říkadla, básně
- ✓ opakuje rytmus, který vytleskáme
- ✓ umí vyprávět příběh, který uslyší

3) sluchová analýza a syntéza:

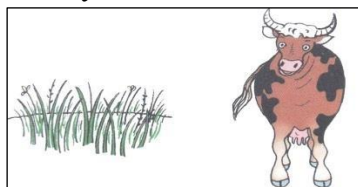
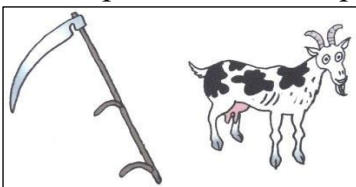
- ✓ dítě roztleskává slova na slabiky, pozná rýmy, určí počet slabik
- ✓ pozná 1. hlásku ve slově, poslední hlásku ve slově (slovní kopaná – Adam – máslo – okno – ovoce – Ema – auto – obal – les – sůl...)
- ✓ pozná hlásku uprostřed slova
- ✓ na základě rozkladu slova na hlásky pozná slovo, např. k-o-b-e-r-e-c, ž-i-d-l-e-

Obrázek 7- zdroj Bednářová, Šmardová

4) rozlišování slov:

- ✓ dítě pozná a rozliší slova, kdy se hláska změní – změna hlásky, změna délky hlásky
např.: kosa – koza, pes – les, lyže – líže, nota – bota, koš – kos

Obrázek 8 - zdroj Bednářová, Šmardová

5) vnímání rytmu:

- ✓ pozná shodné rytmy, napodobí rytmus

Oslabené sluchové vnímání:

- ✓ ztížené nabývání dovednosti číst a psát
- ✓ potíže v zachycení a zpracování verbálních podnětů
- ✓ potíže ve čtení – spojování písmen do slabik, slabik do slov
- ✓ potíže v psaní – rozlišení hranic slov v písmu, komolení slov, záměna písmen, diktát

Početní a předpočetní představy

Početní představy a matematika jsou nejen prostředkem, ale i výrazem rozvoje myšlení a logického uvažování. Výkon v této oblasti je závislý i na rozumových předpokladech dítěte, důležitá je i úroveň motoriky.

Početní a předpočetní souvisí s:

- prostorovým vnímáním;
- rozvojem řeči;
- a zrakovým vnímáním.

Zahrnuje tyto oblasti:

Porovnávání, pojmy, vztahy

- ✓ velký x malý
- ✓ hodně x málo
- ✓ krátký x dlouhý
- ✓ více x méně

Třídění, tvoření skupin

- ✓ podle druhu (papír, dřevo, sklo...)
- ✓ podle barvy (červená, modrá, zelená...)
- ✓ podle tvaru (trojúhelník, čtverec, kruh, obdélník...)

Řazení

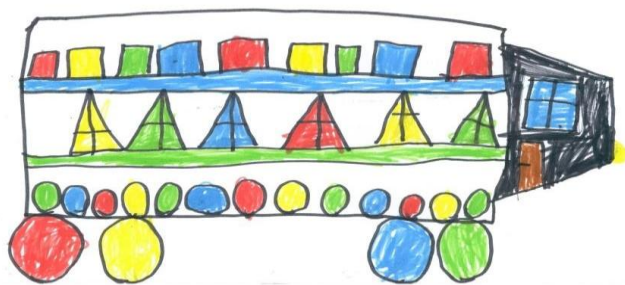
- ✓ podle velikosti
- ✓ první, poslední

Množství

- ✓ orientuje se v číselné řadě do 10
- ✓ chápe, že číslo označuje počet
- ✓ pozná a určí méně, stejně, více

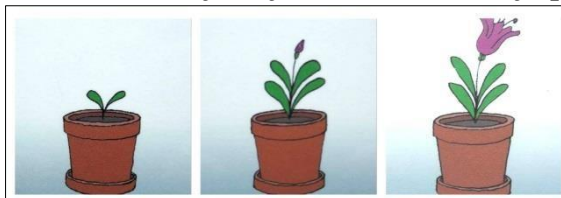
Tvary

- ✓ rozpozná geometrické tvary – čtverec, kruh, trojúhelník, obdélník

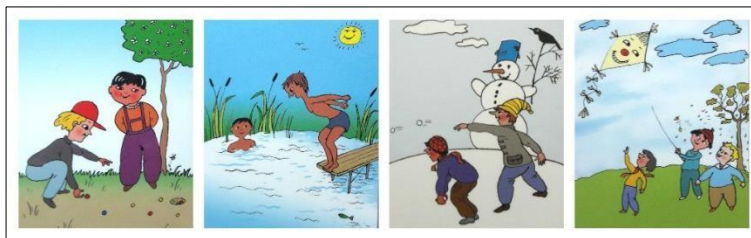
Vnímání prostoru a času

- ✓ Dítě žije především přítomností
- ✓ Vnímání je vymezeno událostmi, které se pravidelně střídají (kolikrát se vyspí, Vánoce, narozeniny...)
- ✓ Vnímání časové posloupnosti, sledu – co je nejdříve, co následuje potom

Obrázek 9 - zdroj Bednářová, Šmardová

- ✓ Ráno, poledne, večer, dnes, zítra, včera, nyní, před, potom, roční období, dny v týdnu
- ✓ Vhodné je každodenní opakování toho, co je za den, který byl včera, co jsem dělal a co budu dělat dnes
- ✓ Podobně si lze s dětmi povídat o ročních obdobích

Obrázek 10 - zdroj Bednářová, Šmardová

- ✓ Oslabené vnímání: záměna pořadí číslic a písmen, vynechávání, obtížné osvojování vědomostí, které musejí být v daném sledu, chybovost v pořadí úkonů, špatná organizace práce a práce s časem

Pozornost a pracovní tempo, paměť

Od školáka se již předpokládá:

- ✓ že se plně soustředí na činnost;
- ✓ činnost dokončí;
- ✓ uvědomuje si rozdíl mezi hrou a prací;
- ✓ pracuje přiměřeným tempem;
- ✓ a uvědomuje si, že je za dokončení úkolu sám odpovědný.

Řeč

Na úroveň řeči dítěte má vliv:

- ✓ rozvoj jemné a hrubé motoriky
- ✓ zrakové a sluchové vnímání
- ✓ úroveň motoriky mluvidel (jazyk, ústa, tváře, zuby)
- ✓ okolní sociální prostředí a jeho podnětnost – **rodina**

Roviny řeči – to co sledujeme?

Výslovnost

Týká se správné výslovnosti jednotlivých hlásek. Tvorba jednotlivých hlásek je dána vývojově, teprve ve věku šesti let se dotváří poslední hlásky R, Ř.

Používání slovních druhů a tvarů

Je vhodné sledovat, zda dítě používá nejen druhy slov, ale zda je také používá již ve správném tvaru – skloňuje a časuje.

Porozumění řeči a slovní zásoba

Je důležité, aby dítě nejen mluvilo, ale také rozumělo tomu, co se mu říká, či co slyší. Široká slovní zásoba, tedy velký počet slov pomáhá dítěti se lépe orientovat a pohybovat se v sociálním prostředí.

Používání řeči v běžném životě

Umí si dítě požádat o pomoc, pokud ji potřebuje, umí se správně ptát, aby zjistil, co chce? Umí pozdravit, pokud přijde dospělý a již umí i vykat dospělému? Umí se správně slovně vyjádřit?

Co všechno malý školák zvládá?

- ✓ pozná a pojmenuje běžné věci na obrázku
- ✓ pozná a pojmenuje činnost na obrázku
- ✓ chápe významy běžných slov
- ✓ reprodukuje jednoduchou říkanku
- ✓ chápe nadřazené a podřazené pojmy
- ✓ tvoří a pojmenuje antonyma, synonyma
- ✓ vypráví podle obrázku
- ✓ vypráví příběh, pohádku, interpretuje
- ✓ chápe vtipy a hádanky
- ✓ pozná a pojmenuje nesmyslnost obrázku
- ✓ rozlišuje mezi jednotným a množným číslem
- ✓ skloňuje
- ✓ užívá přítomný, minulý a budoucí čas
- ✓ mluví gramaticky správně
- ✓ umí hovořit o svých zážitcích
- ✓ aktivně navazuje kontakt s druhými dětmi
- ✓ umí položit otázku

„Znám já myšku tanečnici, tancovala po světnici.

Jednou večer mráz byl venku, kočka mňoukla na okénku, myška se jí ulekla, pod podlahu utekla.

Od té doby po světnici hledá myšku tanečnici.“

Činnosti vhodné pro celkový rozvoj řeči

Pravidelné čtení, předčítání:

- ✓ pokud dětem předčítáme, soustředíme se nejen na to, zda nás dítě vnímá, ale můžeme pracovat i s textem
- ✓ slovní zásoba ani zkušenosti dítěte nejsou zatím velké, narazíme tedy v textu na slova, která dítě třeba vůbec nezná
- ✓ je vhodné se tedy ptát, co si dítě pod slovy představuje – například: půda, strouha, karabina, paseka
- ✓ nebo význam různých výrazů: „držet jazyk za zuby“, „bylo ho všude plno“ a jiné výrazy
- ✓ je vhodné si nechat vyprávět to, o čem jste četli

Každodenní komunikace:

- ✓ povídání o tom, co dítě celý den dělalo, co se mu líbilo, co by si přálo
- ✓ i vyprávějte, co jste celý den dělali

Hry a další činnosti:

✓ Jazykolamy:

„Já rád játra, ty rád, játra“

„Klára Králová hrála na klavír“

„Pan kaplan v kapli plakal“

✓ Hádanky

„Trochu voda, trochu zem, volá na tě: nechod' sem!“

„Sedí panna na hrádkách v devatero kabátkách, a
těm, kdo ji svlečou, slzy z očí tečou.“

✓ Popletené pohádky

„Byl krásný letní den, za okny vál silný vítr a padal sníh tak, že se tvořily modré závěje.“

Dítě by mělo poznat, že to není pravda, mělo by poznat vtip.

✓ Popis obrázku

Děti by měly nejenom popsat, co je na obrázku, ale také hledat souvislosti mezi tím, co vidí.

Obrázek 11 - zdroj Borová, Svobodová

✓ Na co myslím

Pro děti je velmi těžké se ptát, tato hra je vede nejen k tomu, aby uměly podávat správné otázky, ale také zároveň k přemýšlení a třídění myšlenek.

Dítě má hádat, na co dospělý myslí a ptát se tak, aby dostalo odpověď „ano“ či „ne“.

- a) lehčí varianta: myslím na něco, co je doma v kuchyni, je to věc, má to 4 nohy, je to ze dřeva a používá se to k sezení“, lehčí variantou vedeme děti k tomu, aby se uměly ptát – zda je to věc nebo živé, kde se to nachází, z jakého materiálu, k čemu se to používá

Například: je to živé, roste to, voní to, může to mít různé barvy, potřebuje to vodu a vzduch, dává se to jako dárek a potěší to. Co to je?

- b) těžší varianta: myslíme na něco, a dítě se jen už samo ptá pomocí otázek, na které odpovídáme pouze ano či ne, dítě už samo musí volit správné otázky

Oslabení v oblasti řeči:

- ✓ vliv na kvalitu myšlení, poznávání, učení
- ✓ obtíže v sociální interakci
- ✓ vliv na sebehodnocení
- ✓ problematika v oblasti čtení, psaní, počítání

Všeobecné znalosti

Dítě se orientuje ve svém okolí:

- ✓ zná jména rodičů, sourozenců
- ✓ ví, kde pracují rodiče a ví, jaká je jejich profese
- ✓ zná adresu svého bydliště
- ✓ ví, co je zdravé a co nikoli, je vedeno ke zdravému životnímu stylu
- ✓ má základní povědomí o tom, jak se chovat na chodníku, silnici
- ✓ orientuje se v ročních obdobích a zná jejich charakteristiky
- ✓ má základní poznatky o světě – Česká republika a její základní symboly, ví, že naše země je součástí Evropy

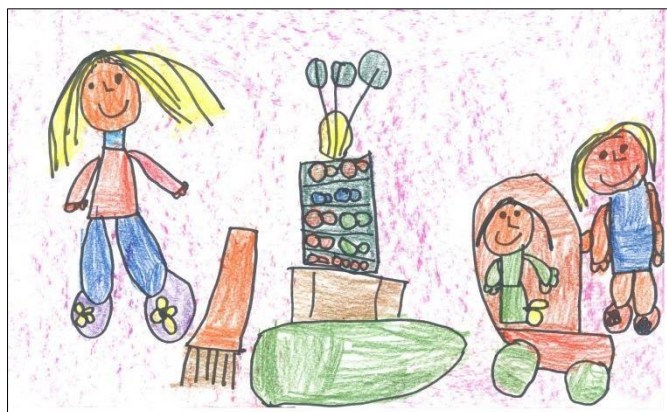
Jak na to?

Každodenním povídáním o prožitém dnu, povídání nad encyklopediemi

Sebeobsluha a samostatnost

Dítě je schopno se samo o sebe postarat v základních oblastech:

- ✓ hygiena (WC, čištění zubů, používání kapesníku, mytí rukou)
- ✓ oblékání a svlékání – samostatně se svléká, obléká, je schopno si připravit oblečení, pozná si své oblečení, zapíná zipy, knoflíky, váže tkaničky
- ✓ stolování – používá příbor, pije z hrnku, samo si umí nalít pití, namazat chleba
- ✓ pokud něco nezvládá, je schopno si požádat o pomoc

Sociální a emoční zralost

Malý školák umí ovládat své emoce, chová se přiměřeně v různých situacích:

- ✓ je schopen se odpoutat od rodičů
- ✓ přiměřeně reaguje na nové situace a adaptuje se na nové prostředí
- ✓ je schopen odložit uspokojení na jinou dobu, není zbrklý, nedožaduje se splnění přání pláčem, křikem, vztekáním
- ✓ dokáže vnímat emoce jiných
- ✓ komunikuje s vrstevníky, respektuje jejich názory a zároveň umí sdělit i své postoje a názory
- ✓ je schopen se s vrstevníky domluvit, spolupracovat
- ✓ respektuje autoritu dospělého
- ✓ má společenské návyky – zdraví, děkuje, umí požádat o pomoc

Kdy je dítě připravené pro vstup do základní školy? Kromě toho, že zvládá základní předpoklady pro zvládnutí nároků školy, také se do školy musí **TĚŠIT**.

Hodně úspěšných dětí a šťastných rodičů.

Použité zdroje:

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Richard ŠMARDA. *Jedním tahem: Uvolňovací grafomotorické cviky*. 3. Praha: DYS - centrum Praha, 2014.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007, 212 s. Dětská naučná edice. ISBN 978-802-5118-290.

BOROVÁ, Blanka a Jana SVOBODOVÁ. *Šimonovy pracovní listy 4: Rozvoj myšlení a řeči*. Praha: Portál, 1997.

Konkretizované očekávané výstupy [online]. Ministerstvo školství, mládeže a sportu, 2012. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolnivzdelavani/konkretizovane-ocekavane-vystupy-rvp-pv>

Informace k organizaci zápisů k povinné školní docházce. In: *Ministerstvo školství, mládeže a sportu* [online]. Ministerstvo školství, mládeže a sportu, 2016 [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/39796//>

VESELÁ, Marta a Martina SIMONIDESOVÁ. Úchop psacího náčiní. In: *Grafomotorika.eu* [online]. [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: <http://www.grafomotorika.eu/uchopy-psacihonacini/>

Vyhláška o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/novelavyhlasky-c-48-2005-sb-o-zakladnim-vzdelavania?highlightWords=48%2F2005>

Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Praha: ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2004. Dostupné také z: <http://6b.cz/lXdQ> SUCHÁ, Romana. *Veršované kresbičky pro kluky a holčičky*. Anagram.

Kreslené obrázky: archiv školy

O autorce:

Mgr. et. Mgr. Jana Kovářová

Profesní dráhu začala v roce 1989 v předškolním vzdělávání jako učitelka mateřské školy. Od roku 2003 je ředitelkou mateřské školy. Vystudovala obor Pedagogika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze se zaměřením na sociální pedagogiku a pedagogické poradenství (2010). V roce 2015 ukončila studium oboru Školský management a obor Management vzdělávání na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Nadále se profesně rozvíjí v kurzech zaměřených na mentorskou podporu a vlastní seberozvoj.

Od roku 2015 je lektorkou dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti školní zralosti a připravenosti dětí pro zahájení povinné školní docházky (Vzdělávací institut Středočeského kraje). Je zapojena v projektech Národního pedagogického institutu zaměřených na podporu začínajících učitelů, vedení škol a inovaci školního kurikula.

Publikuje v odborném časopisu Řízení školy – Speciál pro MŠ.

Je členkou realizačního týmu Místní akční skupiny Rakovnícko, o.p.s. a, kde zastupuje oblast předškolního vzdělávání. V roce 2017 v tomto projektu Místní akční skupiny Rakovnícko, o.p.s. vznikla tato brožurka. V prosinci 2025 byla aktualizována.

Kontakt: jajanakovarova@gmail.com